

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Beogradska ul. 22.

ISTRA

Narod koji se odreće ma i jedne
 stope krvi i znojem otaca svo-
 jih natopljene zemlje nije dosto-
 jan da se nazivlje narodom

POSLEDNJI GLAGOLJAŠI

U preposlednjem broju našega lista donijeli smo kratku bilješku uz jubilej zaslužnoga popa glagoljaša Vinka Premude, o čijem je djelovanju prigodom nedavno proslavljene 70-godišnjice života poznati publicista Dr. Ivan Esih donio detaljan prikaz, naročito ističući nekoliko karakterističnih konstatacija, koje su se svakog našeg rodoljubnog javnog radnika bolno dojmile. Konstatirana je naime žalostna činjenica, da naše mladje svećenstvo sve manje pozna glagolicu, pa joj i sve manje pažnje posvećuje, iako je ona kroz hiljadu godina bila najjači bedem hrvatstva i slavenstva našega mora i Primorja od Kotora do Trsta.

Mi smo se u nekoliko navrata u našem listu pozabavili zamašnom ulogom koju je odigrala glagolica u nacionalnom životu hrvatskoga naroda na krajnjim zapadnim granicama Slavenstva. Jubilej nadasve zaslužnog borce za glagolicu popa Vinka Premude iz Baške daje nam i opet povoda, da podvučemo kako bi osobito danas u nacionalnoj državi, gdje više ni s jedne strane nema zapreka njenom širenju, bilo potrebno, da se mladji svećenički naraštaj njome s više ljubavi i zanosa pozabavi.

Na cijelome svijetu od skoro četiri stotine milijuna katolika nijedan drugi narod nije uspio ni steći ni sačuvati privilegije, koji su sačuvali Hrvati, da naime u crkvi smiju vršiti službu Božju u svom narodnom jeziku. Ova rijetka povlastica u crkvi katoličkoj iz osobitih razloga i zasluga podijeljena hrvatskomu narodu, bila je kroz hiljadu godina simbol našega hrvatstva i slavenstva, etnička značajka naše narodnosti. Zato je ona od svoga postanka bila nišan borbe. A ipak ona se je uspjela odhrvati svim navalama i uzdržati se do dana današnjega. Znači, da je ona duboko ukorijenjena u duši naroda i da mu je ona i danas, kao što je bila kroz hiljadu godina najjače oružje u borbi za nacionalni opstanak.

Svima našim starijim narodnjacima poznata je žestoka borba, koju su naši narodni svećenici prije pedeset godina bili povelj protiv austrijske vlasti, koja je glagolicu htjela zatriti. Tko se još ne sjeća velike rasprave u istarskom saboru od 5. studenoga 1891, kada je dr. Fran Volarić sa svojim zastupničkim drugovima Mandićem, Dukićem, Laginjom, Seršićem, Jenkom i Franom Plegom upravio na vladu predstanku u obranu glagolice. Njegov govor bio je jedna vanredno duboka i koncizna historijska rasprava, s tako detaljnim i točnim podacima, da je sve zapanjila. Argumenti i podaci, koji su bjelodano dokazali da je kroz hiljadu godina u svakom, pa i najzabitijem selu od Kotora do Trsta živio hrvatski život, koji se je još od doba Svetih Cirila i Metoda služio u svojim crkvama samo svojim jezikom i pismom, usitkali su sve protivnike. I kamo sreće, da nam je uspjelo u svim istarskim župama do dana današnjega sačuvati tu rijetku povlasticu. Koliko bi lakše bilo danas narodu našem u duhovnom njegovom životu. Koliku duševnu okrepju bi mu danas u crkvi bila pružila domaća, pa ma i starinska riječ!

U historiji katoličke crkve svi pape dalekih vidika kao Hadrijan II., koji ju je prvi odobrio, pa Inocent IV., Urban VIII., Benedikt XIV., Leon XIII., pa i Pijo XI. bili su zaštitnici naše glagolice. Cijeneći vjerske krijeposti i silne žrtve hrvatskoga naroda za obranu Kristove vjere, počastili su ga naslovom »antemurale christianitatis«, pa su zato i izlazili ususret njegovim željama u pogledu glagolice, jer su one bile u suglasju s interesima crkve i vjere. A naši su je narodni popovi čuvali grčevito, jer su znali da je ona najjača obrana naše hrvatske nacionalnosti u ugroženim krajevima, najbogatije vrelo narodne svijesti i prosvjetljenosti.

Na sastanku katoličkih biskupa na konferenciji u Zagrebu 27—29 studenoga 1918., kome je pretsjedao zagrebački nadbiskup dr. Ante Bauer, bio je prihvaćen jednoglasno zaključak: »da se zamoli Sveta Stolica neka bi pravo, koje neki naši krajevi glede uporabe staroslovenskog jezika u sv. misi (po rimskom obredu) uživaju od najstarijih vremena, protegnulo odmah na čitavo područje naše države«.

Na drugom zboru katoličkih biskupa održanom u Zagrebu sljedeće godine, taj je isti zaključak ponovno primljen i proširen.

Ti zaključci međutim nijesu još uvijek provedeni u djelo. Starih oduševljenih popova glagoljaša sve je manje. A, vjerujte, nijesu oni bez razloga tako ljubomorno i tako fanatično čuvali glagolicu po hrvatskim crkvama u ugroženim krajevima na krajnjim granicama Hrvatstva. Bilo bi od prijeko potrebe da i mladje svećenstvo s istim žarom prigrli i usvoji i proširi tu veliku povlasticu, koju je od svih naroda na svijetu jedino mali hrvatski narod uspio uzdržati i sačuvati kroz 1000 godina.

VPRAŠANJE DOBRUDŽE

Bolgarska pokrajina, ki se vraća materi zemlji
Pred končno rešitvijo manjšinskega spora med Bolgarijo in Rumunijo

Vprašanje Dobrudže, ki se vleče že vsa poveljna leta, je na dobri poti do rešitve. Pogajanja med Rumuni in Bolgari so že skoro v završnem stadiju in pričakovati je, da bodo Bolgari dobili velik del južne Dobrudže. Sovraštvo med Rumuni in Bolgari, ki je nastalo prav zaradi tega vprašanja, bo s tem gotovo končano. Slišijo se celo glasovi po sklenitvi »večnega mira« med obema državama. Mir, posebno pa še »večen«, je odvisen od pravične rešitve tega zamotanega vprašanja.

Današnja Dobrudža tvori, na kratko rečeno, vse tisto ozemlje sedanje rumunske države, ki se nahaja na desni strani reke Donave. Malo niže od Tutrakana se rumunsko-bolgarska meja loči od Donave ter gre v ravni črti točno proti vzhodu in doseže Crno morje med Varno in Balčikom. To je njena južna meja. Zapadno mejo tvori Donava. Ki mora zaradi dobudžanske visoke planote obiti to ozemlje. Pri Galazu se Donava obrne proti vzhodu ter od dobudžanskega mesta Tulča (Tulcea) teče v znanih treh glavnih rokavih v Crno morje. Severno mejo Dobrudže tvori Donava, na drugi strani reke pa je danes že ruska Besarabija. Dobrudža je torej veza med Rusijo in Bolgarijo.

Zaradi tega svojega položaja ima Dobrudža vsekakor velik pomen, ne samo političnega in gospodarskega, ampak tudi vojaškega. Tu je najožja razdalja med Bolgarijo in Sovjetsko Rusijo ter obenem tudi najmanjša razdalja med južnimi Slovani ter ostalimi Slovani.

Prav za prav pa je na tem ozemlju še vedno treba govoriti o kontinuiteti slovanskega ozemlja, saj so goste bolgarske vasi in naselbine raztresene

po vsej Dobrudži, največ pa v južni, kjer je njihovo ozemlje še vedno kompaktno. Črnomoška obala je torej še danes skoraj nepretrgano slovanska do neposredne bližine Carigrada. Razen tega je Dobrudža važno zgodovinsko ozemlje. Že za Besarabijo so rekli, da tvori vrata na Balkan, še bolj pa bi mogli to reči za Dobrudžo. Iz južne Ukrajine preko Besarabije je treba samo prekorčiti Donavo, pa smo že na suhem dobudžanskem ozemlju in na Balkanu. Te poti so se posluževali narodi za časa številnih preseljevanj, saj je šlo čez to ozemlje veliko število ljudstev, ki so se danes na Balkanu ali pa ki so se že asimilirali.

Za Bolgare je pa Dobrudža zelo pomembno zgodovinsko ozemlje. Tu so bili prvi početki današnje bolgarske države.

Leta 679. se je bolgarski vladar (kan) Asparuh preselil s svojimi vojščaki med slovanska plemena v današnji Dobrudži. Tu je Asparuh v l. 681 ustanovil

novu balkansko državo

po pogodbi z bizantinskim cesarjem Konstantinom IV.

Grki so njegovo državo imenovali Bolgarijo. Asparuhov glavni stan je bil v Nikocelu (med Brailo in Tulčo).

Pozneje je Asparuh prenesel središče svoje države izven dobudžanskega ozemlja v Plisko (današnji Šumen med Varno in Ruse). Tu so pred leti točno ugotovili značilne starobolgarske utrdbe.

Toda po tej zgodovinski poti na Balkan so prihajali še drugi narodi, s katerimi so se morali Bolgari boriti. Na Balkan so vpadali Pečenegi, Uzi ali Oguzi, Kumani, Tataři, Normani in Vlasi. Vendar pa so Bolgari obdržali svojo premoč kot delavci, poljedelci in živinorejci, medtem ko so ostali

li narodi zginiti, se pokristianili in sprejeli njihove šege.

Okoli l. 1345. je zavladal v današnji Dobrudži bolgarski plemič iz kumanskega rodu Balik. Balik je to ozemlje odcepil od ostalega bolgarsko-trnavskega carstva ter ga proglasil za samostojno oblast pod bizantinskim protektoratom.

Po njegovi smrti je zavladal njegov sin Dobrotič.

Svojo prestolnico je imel v Dobriču, zaradi česar je vsa pokrajina pod njegovo oblastjo imenovala Dobrudža.

Za njim je nekaj časa vladal sin Ivanko (1387 do 1390), nakar je l. 1400. prišla Dobrudža pod Turke. V dobi turškega gospodstva so v Dobrudži prebivali Bolgari, Turki in Tataři.

L. 1877. se je začela vojna med Rusijo in Turčijo za osvobodjenje kristianov. V sanstefanskemu miru dne 3. marca 1878. g. si je Rusijo vzela južno Besarabijo in dala v zameno Rumuniji severno Dobrudžo do črte Rasova na Donavi in Mankalija pri Crnem morju. Rumuni so se proti temu uprli in parlament v Bukarešti je protestiral,

zakaj jim Rusija jemlje rumunsko zemljo in daje mesto nje bolgarsko zemljo. Parlament je tudi sklenil, da ne sprejme Dobrudže »ker v njej prebivajo že od začetka Bolgari«.

Tako so dobili Rumuni proti svoji volji velik del Dobrudže do Silistrije!

Vendar pa so si bili Bolgari in Rumuni vedno dobri prijatelji, kakor to zgodovina navaja, vse do l. 1913.

Že prej so Rumuni sprejemali trgovce in emigrante ter jih naseljevali po rumunskih mestih, čeprav je Turčija protestirala, in sprejeli pod pokroviteljstvo bolgarske revolucionarne komiteje. Do prvega nasprotja je prišlo ob drugi balkanski vojni l. 1913., ko je Rumunija nenadoma in zahrbtno

navalila na Bolgarijo

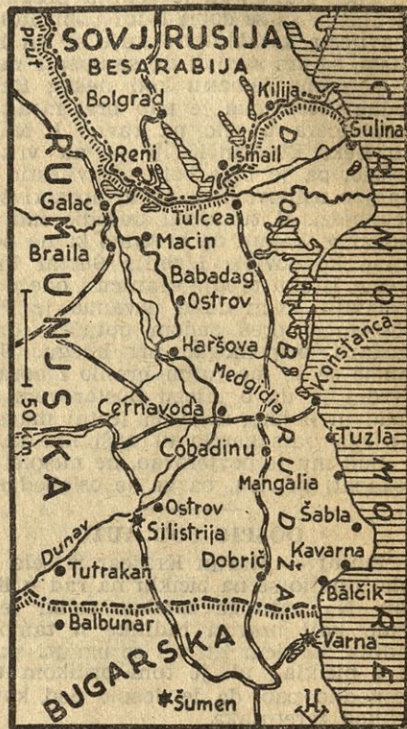
in ji iztrgala južno Dobrudžo. Rumunija je to akcijo izvedla brez vsakega povoda, ko je bila Bolgarija v boju s Turčijo. Bolgarija je prosila za posredovanje ruskega carja. V Petrogradu so se zbrali diplomatski predstavniki Rusije, Avstrije, Nemčije, Francije in Italije, ki so določili, da ima Rumunija pravico samo do Silistrije. Toda Bolgarija se je zapletla v vojno s svojimi zavezniki in Rumunija je zopet izkoristila te okoliščine ter ponovno zavzela Dobrudžo. V svetovni vojni je Bolgarija zopet osvojila Dobrudžo. 7. maja 1918. je bil sklenjen mir med Rumunijo in centralnimi velesilami, južna Dobrudža je pripadala Bolgariji, severno pa je upravljala četverozveza (Avstrija, Nemčija, Turčija, Bolgarija) v kondominiju.

s 26. septembrom pa je vsa Dobrudža prišla pod Bolgarijo.

Že istega leta je prišlo do preobrata in zmage antante. Bolgarija je bila na strani premaganih. Po soluskem premirju (29. sept. 1918) je francoski general Franchet d'Esperey zapisal v mirovni protokol, da ostane južna Dobrudža Bolgariji, kakor je bilo to do l. 1913. Toda

rumunski diplomaciji se je vendarle posrečilo, da je zadržala to ozemlje zase, kar je bilo potrjeno v pogodbi v Neuilly.

Tudi za Rumune je Dobrudža važno ozemlje, vendar pa nimajo skoro nobenih važnih zgodovinskih stikov s to zemljo. Za Rumune je Dobrudža prehodno ozemlje, po kateri drže zveze z Crnim morjem. Najvažnejša je železnica, ki veže Bukarešt in prestopi pri Černi vodi na ozemlje Dobrudže ter gre do Konstanca, tudi petrolejski vod iz rumunskih petrolejskih polj. Vendar pa ima Rumunija indirektno zvezo z

morjem po Dunavi. Važna železnica gre tudi od Tulče, ki leži nasproti besarabski luke Ismail, do Varne.

Vsa Dobrudža obsega 23.262 kv. km. Severna Dobrudža oz. tisti del Dobrudže, ki je od l. 1913. pod oblastjo Rumunov, obsega 15.600 kv. km.

Torej obsega južna Dobrudža 7.662 kv. km.

Dobrudža je geološko prav za prav nadaljevanje bolgarske planote visoke 100—200 m. Klima je kontinentalna z mrzlimi zimami in suhim toplimi poletji. Padavin je samo 400 mm (Ljubljana 1400mm!). Zaradi tega je malo tekočih voda, ki se nahajajo v večji množini samo v hribovitem delu. Vendar pa sta se zaradi plodne puhlice živinoreja in poljedelstvo lepo razvila. Treba je poudariti, da so Bolgari strokovnjaški vrtnarji.

Prehivalstvo Dobrudže je znašalo l. 1920. 693.319 duš.

Gostota je znašala komaj 30 na kv. km. (Jugoslavija na pr. 56 na kv. km.) To ozemlje na predstavlja po narodnostih pravi mozaik. Pestra slika narodnosti je sledeča: Bolgari, Rumuni, Rusi, Grki, Armenci, Nemci, Turki, Tataři, Čerkesi, Židje in Cigani. Torej

11 narodnosti živi na tem ozkem pasu ob Crnem morju.

Prav tako je tudi z religijami.

Po rumunski statistiki iz l. 1930. je bilo naštetih v Dobrudži 183.000 Bolgarov, 83.000 Rumunov, ki so več ali manj raztreseni po vsej državi ter da bi z odstopitvijo južne Dobrudže palo pod bolgarsko oblast okoli 100.000 Rumunov. Vendar pa je treba pripomniti, da je iz Dobrudže v zadnjih dveh desetletjih emigriralo v Bolgarijo precejšnje število Bolgarov in da se je na njihovo mesto uselilo še večje število Rumunov. Zaradi nezanesljivosti statističnih podatkov pri ljudskem štetju je še danes težko ugotoviti faktično stanje. Rumunska statistika pa še povrh tega velja za ne preveč sigurno. Številke se včasih znatno razlikujejo, ene od drugih ter je kontrola zelo otežena.

Bolgarija se je v zadnjih letih vedno pritoževala zaradi slabega oostopanja z njeno manjšino v Dobrudži.

Rumuni so Bolgare po bolgarskih vesteh v Dobrudži zapostavljali, jim niso dajali kulturnih pravic, ter so se zaradi tega morali tudi izseljavati. Asimilacija pa je bila posebno huda v mestih, kjer je prej Bolgari niso imeli nikoli večine. Vendar pa so se Bolgari trdno zariili v zemljo ter so kot poljedelci in živinorejci trdno vztrajali na njej.

Vsi Bolgari vseh različnih strank in pokretov so bili edini v tem stremljenju, da jim vrnejo južno Dobrudžo. Bolgari pravijo, da sega bolgarsko oetnografsko ozemlje prav do meje iz l. 1913. Poleg tega pa predstavlja Dobrudža žitnico Bolgarije.

Precej ostra je meja v narodnostnem pogledu med južnim in severnim delom Dobrudže.

Bolgarske zahteve se nanašajo samo na južno Dobrudžo in Bolgari vztrajajo (Nadaljevanje na 2. str.)

NA NAŠ ZADNJI APEL

smo prejeli vrsto odgovorov, da naš poziv ni bil glas vpijočega v puščavi. Toda

ŠE VEDNO JE VELIKO ŠTEVILO TISTI

naših naročnikov, za katere upravičeno upamo, da bodo uredili svoj dolg napram upravi lista. Upoštevajoč današnje težke prilike, v katerih živi tudi velik del naših naročnikov, apeliramo, da nam pošljejo, če ne morejo vso,

VSAJ EN DEL ZAOSTALE NAROČNINE NA RAČUN.

Pričakujemo, da bodo tudi oni uvideli naš težek položaj in nam omogočili nadaljevanje našega dela.

Ali mora »Istra« prenehati z iz hajanjem?

PALA SA SJENIKA

Poljane — Marija Rumac, 44 godine stara, iz Poljane kraj Opatije nosila je sijeno na sjenik. Sjenik je prilično visok, a ona se natovarila velikim bremenom kog je jedva dovukla do vrha. Najednom joj se noga omakla na skliskom sijenu i ona se srušila iz visine od 3 metra. Pala je na kamenje u dvorištu i ostala ležati u nesvjesti. Priskočili ukućani, pa tati ovamo, polijevaj onamo, jeava ju nekako priveli k svijesti. Bilo je međutim potrebno da se je hitno preveze u bolnicu jer su ozljede, koje je prilikom pada zadobila bile teške naravi. Boje se da je zadobila potres mozga.

POSUDIO KAPUT I SKORO NASTRADA

Ilirska Bistrica. — Ne zna se zbog kojih razloga karabinijeri u Ilirskoj Bistrici potraživali su Josipa Šustra. On njega nikako da se pronadje. Izginuo je od kuće kao da ga je zemlja progutala. Međutim su se dobri ljudi pobrinuli, da obavijeste karabinijere gdje se on krije i tako su oni saznali da se Šustar nalazi u Gornjem Zemanu kod nekog Relića. Jedne večeri čim je pao prvi mrak eto karabinijera u selo pa ravno k Reliću. Ali neki Bostjančić ih je na vrijeme opazio, pa je brže bolje obavijestio su-stara o njihovom dolasku, upozorivši ga nek bježi. U tu svrhu posudio mu je i svoj novi kaput, da bi tamo kamo podje došao ko čovjek. I zbilja Šustar krene prema istoku predje granicu i ode u Jugoslaviju. Ovih dana osvanuo je Pavel Bostjančić pred sudom optužen, da je Šustaru pripomogao pri bijegu. Bostjančić se je međutim branio i opranio. Tvrdio je da o bijegu Šustarovom nije imao ni pojma, nego da je taj magarac i njega namagarčio ukravši mu kaput. Sud mu je povjerovao, ne moguci mu dokazati krivicu, pa ga je oslobodio.

DOSPIO POD AUTO

Žminj — Martin Krajcar iz sela Pamići uputio se na biciklu na rad u Krupan. Na putu ga zatekao veliki teretni-
njak, koji prevozi radnike u tamošnji rudnik. Krajcar htijuci se ugnuti skočio je s bicikla, ali je tom prilikom tako nezgodno pao, da je dospio pod kotače velikog teretnjaka.

Auto je brže bolje zaustavljen, ali je već bilo prekasno. Radnici su mu pri-
skočili u pomoć i otpremili ga odmah jednim autom u puljsku bolnicu. Međutim prije nego što je dospio u Pulu nesretnik je izdahnuo, pa je morao biti pokopan na groblju u Puli.

(Nadaljevanje s 1. str.)

na tem, da je na tem ozemlju bolgarsko prebivalstvo.

Torej bolgarske aspiracije ne obsegaio se-
verne Dobrudže. Zanimivo pa bi bilo vede-
ti, kakšne so bile narodnostne razmere v
severni Dobrudži pred rumunsko okupaciju.

Vendar pa živi se sedaj med Tulčo in
Konstanco kompaktno še kakih 50.000
Bolgarov

(po rumunski statistiki iz l. 1913). Bolgar-
ski element je bil v teh krajih nainapred-
nejši in naikulturnejši pred l. 1878. Bolgari
celo trde, da so v sev. Dobrudži Rumuni
dosegli večino (54 ost) šele l. 1911. v vztraj-
no in sistematično kolonizacijo ter denaci-
onalizacijo. Toda zdi se, da so tako v sever-
ni kakor južni Dobrudži tudi številčno še
pred nekaj desetletji prevladovali Turki in
Tatari, seveda posebno še za časa njihove
nadvlade. Ni treba pri tem pozabiti, da niti
vera ni zanesljiv pripomoček pri ločevanju
narodnosti, ker žive tam na pr. muslimanski
Bolgari in pravoslavni Turki! To naj bo
samo za primer, kako težko je tudi kriti-
čno presoditi narodnostno in versko meša-
no ozemlje.

Celo po rumunskih podatkih je bilo v
južni Dobrudži l. 1913. samo 8.300 Rumu-
nov nasproti 136.000 Bolgarom, po bolgar-
skih statistikah pa so Rumuni predstavljali
samo 2,2 odst., dočim je bilo Bolgarov 47,6
odst. a Turkov 37,8.

Rumunska kolonizacija po zasedbi l.
1913. ni baje to stanje bitno spremenila če-
prav se je pričela sistematična kolonizacija
Rumunov. Bolgari so se zagrizli v svojo
zemljo in rumunske metode, ostre in bru-
talne, so Bolgare odbijale, a ne asimilirale.

Velika je razlika med mesti in podeže-
ljem. Ta so do osvobojenja imela izklju-
čno turško večino. V obmorskih mestih je
še zelo močan grški trgovski element. Le
dežela in samo nekatera mesta (Dobrič)
kažejo bolgarsko lice, kjer ni Turkov in
druzi narodnosti.

*
Po nekaterih vesteh bi sporazum že bil
dosežen. Sporazum baje predvideva med
drugim, da se iz južne Dobrudže izseli
100.000 Rumunov, katere bi jih imeli zame-
niti Bolgari. Rumunija je — po teh vestih —
pripravljena odstopiti dve tretjini južne Do-
brudže, ktr se smatra v Soliji za časten
izid pregovorov. Po teh podatkih bi ostal v
Rumuniji Balčik na Črnem morju. Ob mor-
ski obali bi se rumunska meja povlekla za
nekaj kilometrov proti severu. Mesto Do-
brič bi pripadalo Bolgariji. Rumunija bo
odstopila področje Cadrilater imenovano, t.
l. nekaj pravokotnik dolg 120 km in 60 km
širok. Od štirih večjih mest bosta Dobrič
in Tutrakan pripadla Bolgariji, Silitrija in
Balčik ostaneta Rumuniji. V vsakem slučaju
je pa treba počakati na konec pogajanj. Te-
daj bo šele točno razvidno, kako bo rešeno
vprašanje Dobrudže.

Vijesti iz rodnog kraja

ELEKTRIČNO SVJETLO U SVETOM LOVREČU PAZENATIČKOM

Sveti Lovreč Pazen. — Sveti Lo-
vreč Pazenatički, starinski gradić koji se
diže nad Limskim zaljevom na zaravan-
ku, sav je okružen krasnim vinogradima,
bujnim maslinicima i gustom šumom.
Grad sam sav je u stilu sredovječnih
talijanskih gradića. Okružen je visokim
zidinama sve unaokolo, a među zidi-
nama stisnuše se visoke kamene kuće s
uskim vijugavim uličicama, bez sunca i
zraka... Starinski su zidovi još i danas
veoma dobro sačuvani, a napose dvojica
gradska vrata, kroz koja se jedino još
i danas može ući u grad.

Sva sela u bogatoj okolini, pa i sva
zemlja do pod same gradske zidine, sa-
svim su u rukama seljaka, koji su
veoma imućni i dobro stojeći. Gra-
dijani izuzev kakav mali vrtić nijesu iz-
van gradskih zidina nikada ništa ni po-
sjedovali, nego su bili sasvim vezani na

selo i seljake. S druge su strane opet i
seljaci bili vezani na grad, jer su gra-
dijani bili svi od reda trgovci i zanatlije,
pa ako je seljak ma kakav alat trebao,
ili ma što htio kupiti morao je u grad.

I tako je sve išlo u redu, dok je naš
seljak nosio u grad pune bisage jaja,
kokoši, ulja, pršuta, slanine i sira, a od-
nosio u zamjenu po koji kosir, srp ili
lopata.

U Tinjanu već odavna nema Defara
i njegovog »mlina na naftu«, pa Sutla-
vrestina melje danas kod »Ditte Zaccal-
«. Ovih dana prvi put je zasjalo u Svetom
Lovreču električno svjetlo, koje je za-
palio puljski prefekt Chierici, koji je
baš u tu svrhu došao iz Pule. Nabavljen
je turboagregat, koji proizvodi elektri-
čnu energiju i opskrbljuje i Zaccalov
mlin i cijeli gradić njome.

Podrobnosti o veliki nesreći v Trstu

Trst, avgusta 1940. — Zadnja številka
našega lista je prinela kratko vest o ne-
sreći, koji se je zgodila v Trstu in ki so jo
prinela tuje agencije. Sedaj povzemamo
po pisanju tržaških listov sledeče podrob-
nosti: Nesreča se je zgodila v tovarni stro-
jev pri Sv. Andreju. V livarni kovin je ne-
nadoma počil ventil. Šest delavcev je bilo
pri tem težko opečeno od litega železa. De-
tonacija je bila silovita. Pri tem se je raz-
vil tudi majhen požar, ki pa je bil takoj

pogašen. Vseh šest delavcev je bilo takoj
prepeljano v bolnišnico, kjer jih je pet
v kratkih preledkih umrlo. Umrli so: Josip
Forza 41 let, Salvatore Parasucco 43 let,
Mihail Riccardi 33 let, Ivan Manfreda 57 let
in Peter Višnjevec star 33 let. Stanje še-
stega delavca, to je Franca Biziaka, sta-
rega 30 let, ni vznemirjače in zdravniki
upaic, da ga bodo rešili. Žrtvam so napra-
vili zelo lep pogreb, ki se ga je udeležilo
ogromno število tržaškega ljudstva.

Troje djece nastradalo od rasprsnute granate

Brgud — Četirigodišnji Milan Hrva-
tin, 5-godišnji Milan Brišon i 5-godišnji
Josip Učič iz Brguda uživali su lutajući
po poljima, tražeći gnijezda i loveći
mlade ptice, koje se istom razletješe.

Došavši do jednoga grmečka opaze
neku čudnu stvar, koju do tada još ni-
jesu bili nikad vidjeli. Bio je to neras-
puknuti projektil. Želeći vidjeti što se u
toj čudnoj cijevi nalazi pograbiše ka-

men, pa udri po njoj. Najednom je ci-
jev eksplodirala uz strašan prasak. Dje-
ca popadaše sva u krvi. Seljaci iz su-
sjednih kuća začuvši detonaciju pri-
sokčiše i nadijše trojicu dječaka izranje-
ne po rukama i licu. Djeca su brže bo-
lje otpremljena u riječku bolnicu. Čini
se da će sva trojica ostati na životu, ali
će im po licu i tijelu ostati vidljivi ožilj-
ci kroz cio život.

KONKURENCIJA U POSLU

Matulje — Ivan Stambul, zidar iz
Matulja, nema ništa zajedničkoga s is-
toimenim gradom na Bosporu, o kom se
već stoljećima toliko priča, i o koji su se
vodile mnoge borbe u povijesti. Dok je
ono danas sasvim mirni turski grad,
koji je čak prestao biti i turskom pri-
jestolnicom, ovaj je sasvim obični zidar
iz Matulja, koji u znoju lica svoga za-
radjuje kruh svoj.

Izgleda međutim da i u ovom našem
Stambulu ima nešto turskoga, jer inače
sj ne bismo mogli zamisliti, kako bi mo-
gao iz čista mira, da drugom svom ko-
legi zidaru dobaci ciglu i odnese mu
njome nos.

Stvar se je odvijala tako: Ivan Stam-
bul radio je kao zidar na jednoj kući.

ali gospodar čini se da nije bio baš pre-
više zadovoljan njegovim radom, pa je
pozvao u pomoć drugog jednog zidara i
to Antuna Mihelića i povjerio mu gla-
vnu brigu nad radom, dok je Stambulu
dao sporedan posao.

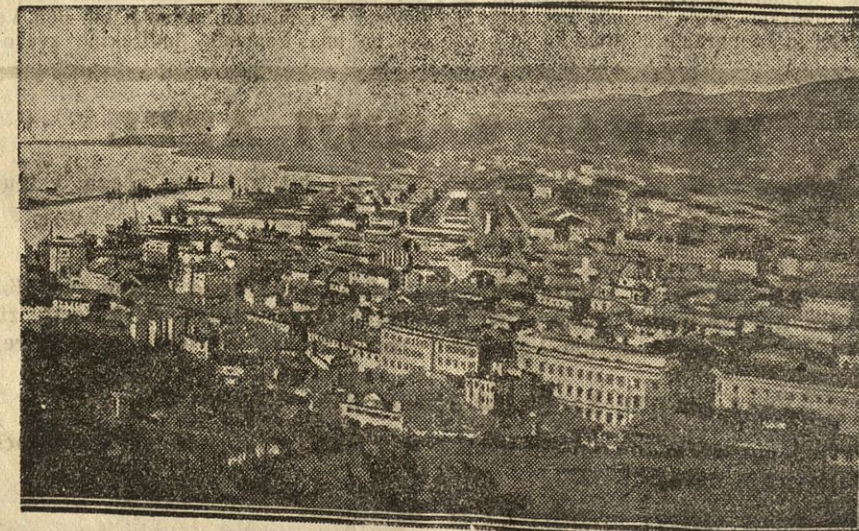
To je Stambulu uvrijedilo i ražestilo
u tolikoj mjeri, da je nalazeći se na
prozoru prvoga kata dobacio nekoliko je-
tkih riječi Miheliću, na koje mu među-
tim ovaj ostao dužan.

Stambul nije ostao kod riječi, nego
je pograbbio jednu ciglu i bacio je u Mi-
helića postigavši »pun pogodak«: ravno
u nos!

Konkurencija je time završena. Mi-
helić je otišao u bolnicu, a Stambula su
odveli karabinijeri.

UMRLA U VLAKU

Sveti Lovreč Pazen. Marija Vošten
udata za Gašpara Poropata iz sela Vo-
šteni kraj Svetoga Lovreča Pazenatičko
ga dugo je poboljevala, pa je posljednje
vrijeme bila u bolnici u Trstu. Kako bo-
lest nije kretala na bolje, ukućani su
pošli po nju, da je odvedu kući, pa ako
već mora umrijeti nek barem umre u
naručaju svojih. Sestra koja je pošla po
nju u bolnicu u Trst, spremila ju je u
vlak. Htjeli su izići u Žminju, no kako
je bolesnica postajala sve to gore, to ju
sestra nije htjela iskrati nego je pro-
slijedila s njome dalje, pa da će u pul-
sku bolnicu. Međutim je siročica putem
postajala sve gore i kad je vlak došao do
Galižane, nesretnica je umrla u vlaku.
Kad je vlak ušao u puljsku stanicu do-
šao je liječnik Dr. Poduje koji među-
tim nije mogao drugo nego da konsta-
tira smrt. I tako joj siročica nije bilo
sudjeno da bude pokopana kod kuće u
svom rodnom kraju, nego je pokopana
na groblju u Puli.

TRST

NESREČA NA MORJU

Zaradi moćne bure je prišlo na morju
nedaleč od Rogoznice pri Omišu do hude
nesreće, v kateri je našel smrt Gregor Ja-
ger, upokojeni višji revizor, star 63 let,
no rodu iz Rojana pri Trstu. Jager je živel
v Splitu s 35-letno Mileno Avguštinovo iz
Ljubljane. Že pred mesecem se je podal
Jager v Mileninem spremstvu s svojo maj-
hno jadrnico na križarjenje vzdolj jadrans-
ke obale. Pri Makarski je naenkrat začela
razsajati moćna burja.

Ladiico je ponoči prevrnilo in oba sta
se nato krepko držala na valovih skoro do
jutra, ko je Jager izginil v globini. Mileno
Avguštinovo so poznaie rešili.

KAZNOVANE MLEKARICE

Trst, avgusta 1940. — Kaznovane so
bile sledeče ulekarice, ker so prodajale sla-
bo mleko brez predpisanega odstotka ma-
ščobe: Ogrin Sabina iz Dekanov, Glazar
Marija iz Lokev, Kermac Alenka iz Ma-
rezig, Petelin Mariza iz Devina, Mavhinje,
Bonac Antonija iz Šmarja nad Koprom,
Furlan Ana iz Černetov, Košanc Antonija
iz Dekanov, Čak Milena in Mihalič Jospina
iz Doline, Kocjančič Marija iz Sv. Marije
Magdalene.

ZOPET NESREČA S STRELIVOM

Trst, avgusta 1940. — V zelo težkem
stanju so prepelali v tržaško bolnišnico
11-letnega šolarja Angela Rutarja iz
Novega grada v Istri. Deček je imel šte-
vilne rane na obrazu, prsih, zmečkano
levo roko in ranjeno oko. Oče, ki ga je
spremljal, je povedal, da se je njegov
sin igral v nekem gozdu v bližini Nove-
ga grada, kjer je našel neeksploziran
projektil. Ker ni vedel za veliko nevar-
nost, je deček pričel tolči po predmetu
s kamenom, dokler ni nastala eksplozija.
V bolnišnici so izjavili, da je le malo
upanja, da bi deček ozdravil.

AVTOMOBILSKA NESREČA PRI GORICI

Gorica, avgusta 1940. — Uradna ita-
lijanska agencija poroča, da je pri ponočni
vožnji tovornega avtomobila, na katerem
se je vozilo 15 delavcev, prišlo do nesreče
na ovinku blizu Gorice, ter da se je avto-
mobil prevrnil v 50 m globok prepad. Pri
tem je bilo ubitih 5 oseb, ranjenih pa 12,
med njimi tudi šofer in njegov pomočnik.
Podrobnosti kakor tudi kraj in imena
ponesrečencev še niso znana.

TRŽAŠKI DELAVCI OŠLI V NEMCIJO

Trst, avgusta 1940. — Znano je, da bo
tudi letos Nemčija vzela na delo več ti-
soč italijanskih delavcev, kot se je to
dogajalo že več zadnjih let. Zaradi se-
danje vojne pa primanjkuje Nemčiji
tudi industrijskih delavcev, ki jih je mo-
rala poslati na fronto. Da bi te nadokna-
dila vsaj v neki meri, je pozvala ita-
ljanske delavce v svoje tovarne. Tako
bodo letos poleg že pri vsakoletnih po-
letnih poljedelskih delih bili italijanski
delavci zaposleni tudi v nemških indu-
striji.

Prvi vlaki z italijanskimi delavci so
že pred nekaj tedni odšli v rajh. Pred
nekaj dnevi pa je odšlo iz Trsta 120 tr-
žaških delavcev v Nemčijo. Odpotovali
so preko Vidma. To nedeljo pa so odpo-
tovale nove skupine delavcev iz Trsta.
Prav tako bodo odpotni tudi delavci
iz raznih pokrajinskih mest.

NORME ZA PRIJAVO IMETJA, KI PRIPADA SOVRAŽNIKU

Trst, avgusta 1940. — Prefektura je
izdala v skladu s členi zakona, ki pre-
videvajo prijavo imetja, denarja, blaga
itd., pripadajočega sovražnim državam
ali njihovim državljanom, društvu itd.
posebne prijavne tiskovine. V rumeni pri-
javni tiskovi je treba navesti vse dol-
gove napram sovražni državi, društvom,
družbam in državljanom. V belo prija-
vno tiskovino je treba prijaviti vse pre-
mične in nepremičnine, vrednostne
papirje, itd. ki pripadajo sovražnim dr-
žavam ali njihovim državljanom. Prija-
va mora biti narejena na v štirih izvo-
dih.

V ITALIJI SE ZAČNE ŠOLSKO LETO 15. OKTOBRA

Prosvetni minister je sporočil, da se bo
letos začel pouk na srednjih in ljudskih
šolah 16. oktobra. Z letošnjim šolskim le-
tom se uveljavlja tudi nova uredba o sred-
njih šolah.

SMRT.

Na Reki je prišlo nenadoma slabo Tom-
šiču Josipu iz Ilirske Bistrice. Prepeljali so
ga v bolnišnico, kjer je kmalu na to umrl.
Pokopali so ga v Ilirski Bistrici.

IZVORI NAFTE V ALBANIJI

Na mnogih krajih v Albaniji nadaljujejo
s sondiranjem terena ter postavljanjem stro-
jev za prodobivanje nafte, ker so ugotov-
ili, da se je nafta pojavila na nekaterih
krajih v zadostni količini. Največja son-
diranja vršijo v bližini Berata, Elbasana,
Dumrea in Potosa. Italijani domnevaio, da
bodo sedanja nahajališča dajala 10 do 11
milijonov ton sirovega petroleja.

POSKUŠEVANJE SIREN

Vsa italijanska mesta imajo zaradi na-
padov z zraka sirene, da bi pravočasno
obvestile prebivalstvo. Ker so sirene živ-
ljensko važne, morajo na jih strogo paziti,
da se ne pokvari. Zaradi tega jih večkrat
preizkušajo. Tako so sedaj izvajajo preiz-
kusi vsako nedeljo ob 10. uri jutraj. Po-
skusi bodo odslej trajali 20 sekund in ne
10 kakor so prej. Oblasti so izdale v tem
smislu obvestila, da se ne bi prebivalstvo

UBISTVO ALBANSKOG IREDENTISTE

TALIJANSKO SLUŽBENO SAOPĆENJE

Agencija Stefani javlja (12. o. mj.) iz Tirane:

Albansko stanovništvo nalazi se pod dubokim utiskom strahovitog političkog zločina koji je izvršen na grčko-albanskoj granici. Albanski iredentista Daut Hodža mučki je ubijen na albanskom teritoriju, u blizini granice, u oblasti Čamurija. Njegovo tijelo nadjeno je bez glave. Saznaje se, da su ubijeni grčki emisari koji su njegovu glavu ponijeli sobom u Grčku. Daut Hodža koji je bio ucijenjen od grčkih vlasti bio je prije stanovitog vremena primoran da prebjegne preko granice u Čamuriju. Oblast Čamurija nalaze se s obje strane grčko-albanske granice i proteže se od Jonškog mora pa do Preveze i provincije Janjine.

Agencija Stefani javila je istog dana: Rimski nadležni krugovi podvlače, da je vijest koju je proširila izvjesna strana propaganda i prema kojoj je došlo do sukoba u sjevernoj Albaniji na albansko-jugoslavenskoj granici, i da su talijanski oficiri, upućeni da umire svijet, bili ubijeni od pobunjenih Albanaca, plod čiste fantazije.

PRED VANJSKOPOLITIČKIM ZAPLETAJEM?

Talijanski listovi oštro pišu povodom toga događaja ističući, da to nije prvi incident koji se dogodio na albansko-grčkoj granici. Značajni su, pored ostalog opširni izvještaji iz Tirane agencije Stefani, koja registrira članke albanskih listova, u kojima se upravlja opomene Grčkoj, neka povede računa o novom položaju.

Albanije, koja sjedinjena s Italijom traži da se ne samo tokrajce progoni Albanaca u Grčkoj nego s pravom očekuje, da će u skladu sa novim potrebama Evrope sve stvari biti stavljene na svoje mjesto i tako ostvarene pravedne albanske revindikacije.

Zbog potpune slike o ovom nemilom incidentu donosimo grčko službeno saopćenje o ubijstvu Dauta Hodže:

U tom saopćenju kaže se, da su od prilike prije dva mjeseca dva Albanci prešla u Grčku i da su prilikom preslušavanja priznali da su u jednoj tučnjavi ubili Dauta Hodžu. Grčka vlada je uapsila počinitelje zločina i odredila da se povede redoviti sudbeni postupak. Grčka agencija u svom saopćenju zatim veli,

da je talijansko poslanstvo u Atini 25. srpnja o. g. saopćilo grčkom ministarstvu vanjskih poslova, da će albansko ministarstvo pravde u najkraćem roku uputiti zahtjev za izručenje ove dvojice zločinaca.

Zadržavajući dalje u zatvoru spomenute Albance, grčke vlasti čekaju na taj zahtjev za izručenje pa prema tome postupaju. Prema tome, tvrdi atenska agencija, Dauta Hodžu nisu ubili nikakvi grčki emisari, već su ga ubili Albanci u tučnjavi. Isto tako atenska agencija najodlučnije demantira vijesti, da je glava spomenutog Dauta Hodže nošena od sela do sela, i kaže da je to takodjer čista izmišljotina.

Tako atenski službeni izvještaj. Konačno ističemo da su u atenskim diplomatskim krugovima izvještaji, koji su stigli iz Italije i koji predbacuju Grčkoj, da je prekršila neutralnost u korist saveznika doveli do stanovišta, da pretstoje neke akcije.

Radi toga se opaža uznemirenje zbog konstatacije agencije Stefani, da će Talijani »preduhitriti« svaki pokušaj Engleza da iskrcaju čete u Grčkoj, tim više što nema nikakvih znakova da postoji takva engleska namjera.

Daljnji razvoj događaja zaslužuje najveću pozornost.

NAŠI POKOJNIKI

VLADIMIR DEKLEVA

Dne 8. t. m. je umrl u Ljubljani naš rojak in znani sokolski delavec Vladimir Dekleva, rač. inspektor.

Ze kot deček je telovadil pri tržaškem Sokolu pod vodstvom bratov Nehronyja in Breganta. Vodio je poznejše dijaški oddelek in naraščaj. Na tu diu deco in ženski oddelek ter nastopal pri vseh tedanjih prireditvah tržaškega Sokola. Bil je najboljši telovadec. Od leta 1905. do 1. 1910. je bil načelnik tržaškega Sokla. Tekmoval je na vsesokolskem zletu v Pragi leta 1906. v ljubljanski vrsti. leta 1907. pa je vodil v Zagrebu lastno vrsto, ki se je povzpela na drugo mesto. Na njegovo pobudo se je vršil meseca junija 1. 1909. na Opčinah pri Trstu prvi zlet primorskih Sokolov, ki je pripomogel do razvoja sokolstva ne samo v Trstu in okolici, temveč tudi po ostalih Primorskem. Vse to delo je opravil le z nekaj sodelavci, ki se niso strašili ne truda in ne hojev. ko so morali prav za prav orati ledino na sokolskem področju. Uspehe teh smotrniht naporov je pokazal zadnji nastop tržaške župe dne 12. julija leta 1914. na Opčinah.

Po svetovni vojni se je preselil v Ljubljano in tu nadaljeval svoje sokolsko delo. Vodio je nekaj časa tudi telovadbo na Viču. Naj mu bo lahka zemljica slovenska!

NA NAŠ POSLJEDNJI APEL

primili smo niz odgovora, koji pokazuju da naš poziv nije bio glas vapijućega u pustinji. No

JOŠ JE UVIJEK VELIKI BROJ ONIH

naših pretplatnika, za koje se opravdano nadamo, da će urediti svoj dug prema administraciji. Shvaćajući današnje teške prilike u kojima se nalazi i veliki broj naših pretplatnika, mi apeliramo na njih da nam pošalju ako ne mogu cijelu zaostalu pretplatu

BAREM JEDAN DIO NA RAČUN.

Očekujemo naime, da će i oni uvidjeti naš težak položaj i omogućiti nam tako da produljimo u našem radu.

Zar da danas dodje izlaženje lista u pitanje?

POLITIČKE BILJEŠKE

Italija i Jugoslavija

PISANJE BEOGRADSKIH LISTOVA

Posljednjih dana proširene su u inostranstvu razne intrige o namjerama Italije. Na to su reagirali vodeći beogradski listovi značajnim člancima, koje s obzirom na važnost problema, koji se u njima tretiraju, prenosimo zbog informacije.

Tim povodom piše »Politika«

»U jednom dijelu strane štampe pojavile su se izvjesne vijesti sa ciljem da pomute prijateljske odnose između Italije i Jugoslavije. U tim vijestima pridavane su talijanskoj politici na Balkanu, posebno prema Jugoslaviji, izvjesne namjere i ciljevi koji ni u koliko ne bi bili u skladu sa politikom mira koju Italija sprovodi već godinama prema balkanskim zemljama, a naročito ne u skladu sa politikom sankcionisanom beogradskim paktom od marta 1937. godine. Normalni razvoj prijateljskih jugoslavensko-talijanskih odnosa dobio je vrlo često i u svakoj prilici, kad god je to bilo potrebno potvrdu sa mjerodavnih talijanskih i jugoslavenskih mjesta, tako da sve ove vijesti mogu biti okategorisane samo kao najproziornije intrigiranje onih stranih krugova, koji bi željeli da mir na Balkanu bude poremećen i jugoslavensko-talijanski odnosi pomućeni.

Prije nekoliko dana u talijanskom ministarstvu za narodnu kulturu u Rimu bilo je istaknuto pred predstavnicima strane štampe, da se talijansko-jugoslavenski odnosi zasnivaju na postojećim ugovorima i direktivama, koje je postavio g. Mussolini u svom govoru od 10. juna 1940. godine. Slična obavještenja bila su data još ranije od talijanskih političkih krugova predstavnicima pojedinih njemačkih, mađarskih i bugarskih listova u Rimu. tako da posljednjih dana prevladuje opći utisak u stranoj štampi da ove tendenciozne vijesti nisu bile izraz obavještenosti, već su imale za cilj da poremete prijateljske odnose između naše dvije susjedne i prijateljske zemlje.

Svako dalje širenje tih netočnih vijesti pretpostavlja providnu igru kojoj se suprotstavljaju osnovni interesi oba naša naroda. Izgleda da je izvijestio dio inostrane javnosti zaboravio da su beogradskim sporazumom jugoslavensko-talijanski odnosi bili konačno upućeni u pravcu realne i plodnosne saradnje između dvije jadranske zemlje.

Jugoslavija i Italija nisu nikada imale potrebu da jedna drugoj budu tako bliske kao od početka sadašnjeg sukoba u Evropi. Na dan ulaska Italije u rat na strani Njemačke — 10. juna ove godine, pretsjednik talijanske vlade g. Benito Mussolini svečano je izjavio »da Italija nema namjeru da uvuče u borbu druge narode, sa kojima ima zajedničke granice na kopnu i moru«, pa je tom prilikom izričito pomenuo i našu zemlju. Ta izjava vodje talijanskog naroda učinila je najdublji utisak u cijeloj Jugoslaviji. Tom prilikom najbolje se uvidjela sva historijska važnost talijansko-jugoslavenskih prijateljskih odnosa, i to ne samo za Jugoslaviju, nego i za cio Balkan, koji je blagodareći ovoj okolnosti ostao pošteđen od ratnih komplikacija.

Jugoslavija ima puno shvaćanje za imperijalne potrebe Italije i za učvršćenje njenog položaja kao mediteranske i svjetske velike sile. To isto shvaćanje Jugoslavija je uvijek pokazivala prema svakom novom razvoju, napretku i usponu talijanskog naroda, pošto joj je on često kroz historiju služio kao ugled i primjer.

Na takvim osnovama »zgradjeni odnosi između Italije i Jugoslavije ne mogu se pomutiti intrigama sa strane. Naprotiv, te intrige samo su povod da se još više podvuče sve ono što je dosada postignuto razumnom politikom talijanskih i jugoslavenskih državnika i što ostaje da se u budućnosti postigne u korist oba naroda.

»Vreme« donosi članak »Intrige protiv mira na Balkanu, u kojemu kaže: »Talijansko-jugoslavenski odnos je bio određen i postavljen na iskrenu prijateljsku osnovu beogradskim paktom još 5. marta 1937. godine. U stvari, i prije toga datuma, taj odnos je bio jasan i prijateljski. I prije

toga datuma Jugoslavija je prema Italiji vodila ne jednu evropsku, nego jednu svoju, susjedsku i prijateljsku, realnu i konstruktivnu politiku. Posljedice te smjele i dosljedne jugoslavenske politike bile su od koristi za cio Balkan, a ne samo za našu zemlju.

Od 1937. godine Italija i Jugoslavija vodile su politiku intimnoga prijateljstva, i to u punome uzajamnom povjerenju.

Naša diplomatska aktivnost je naišla u Italiji uvijek na puno razumijevanje. Ona ga nalazi i poslije 1. septembra 1939. godine, pa ga nailazi i danas. Italija ima povjerenja u nas, mi u nju. Mi smo to znali i onda kad je Italija bila neutralna u ovome ratu, zatim i onda kada je bila nezaračena, kao i danas, kad je ona zaračena. U raznim etapama svoje historije za posljednje četiri godine, Italija je u glavnome znala da u nama ima jednog lojalnog susjeda i samoo jednog prijatelja; u raznim etapama svoje historije za to vrijeme mi smo u Italiji vidjeli takodjer jednog prijateljskog susjeda, koji zajedno sa nama dijeli brige o Podunavlju i Balkanu, otklanjajući zajednički sa nama sve ono što bi u tim oblastima moglo da uznemiri duhove ili da potrese veze povjerenja i mirotvorne saradnje.

»Medjutim u talijanskom ministarstvu za narodnu kulturu, na konferenciji za strane novinare, dato je 5. augusta o. g. obavještenje u kome se kaže da vijesti koje širi britanska propaganda, o nekom pozivu Jugoslavije na razgovore slične razgovorima vođenim sa Rumunjskom, Bugarskom i Slovačkom u Salzburgu i Rumunjskim u Rimu, ne odgovaraju stvarnosti i da su neosnovane. Odnosi između Jugoslavije i Italije, — kazano je tom prilikom — osnivaju se na postojećim ugovorima, koje je postavio g. Mussolini u svom govoru od 10. juna 1940. godine, i oni se razvijaju normalno.

Pa o čemu se onda radi? Radi se o jednoj providnoj spletki, čiji je cilj da se posije nepovjerenje, da se zamuti vedra atmosfera na Jadranu, da se zamagli vidik.

Rim je odgovorio na tu intrigu odlučno i jasno. Stara riječ: Roma locuta, causa finita — našla je jednom više svoju potvrdu. Ali, pošto se već radi o Balkanu i o Jugoslaviji, red je da i mi kažemo da nas ove intrige nisu mogle zbuniti i da nas nikada neće ni zbuniti. Svijesni da Italiji treba naše prijateljstvo, kao i njeno nama, upoznatu sa izjavama Ducea i grofa Ciana — koje su definisale to prijateljsko tako precizno da nam je svaka njihova riječ urezana u pameti — mi vidimo oprečnost tih intriga sa stvarnošću i uvidjamo koliko je malo veze između želja da se naruši balkanski mir i realnog jugoslavensko-talijanskog interesa da se on održi.

Zato bi se moglo reći da ničije i nikakve intrige ne mogu izmijeniti jugoslovenski stav. Jugoslavija zato ne pridaje nikakav značaj tim intrigama i ona ih odbija sa onom istom indignacijom, sa kojom je to učinila i štampa susjedne i prijateljske Italije!

»Samouprava«, glavni organ JRZ, pod naslovom »Italija, Jugoslavija i Balkan«, piše ovo: »Italiju i Jugoslaviju« ne razdvaja i ne treba razdvajati ništa, jer je njihov odnos jasan i postavljen na odličnim osnovama jednog u više maha prokušanog prijateljstva. S ove i s one strane Jadrana to je već potvrđeno istina i primjenom političkog načela.

Dalje list veli, da se u jednom dijelu štampe jedne zaračene države pisalo, da Italija nije iskren prijatelj Jugoslavije, te da je talijanska javnost na to oštro reagirala i demantirala te intrige. Zatim se nastavlja:

»S pravom su se Talijani ogradili od ovih intriga strane štampe, a mi smo im na tome zahvalni. Za nas je pisanje talijanske štampe dokaz više, da nismo u zabludi. Uz to ono je za nas umirenje, jamstvo više sa talijanske strane. Za nas je činjenica, da s Italijom živimo u prijateljstvu, najbolji demanti onih intrigantskih vijesti, koje pokušavaju osporiti tu činjenicu. Smatramo, da tu stvarnost ne mogu oboriti nikakve spletke. Izuzimajući se sa cijelim Balkanom

i Podunavljem iz rata, mi smo zadovoljni što znamo, da Njemačka i Italija žele red u privredi svih država, obuhvaćenih njihovim nazivima, sigurni, da se ne varamo u nadi na dobar ishod. Zato ćemo realistički produljivati i utvrđivati privredne i političke odnose sa Njemačkom i Italijom, ne obazirući se ni na kakve intrige, ma sa koje strane one dolazile.

Te su članke beogradskih listova objavljene istodobno, prenijeli u glavnom izvodima gotovo svi listovi u Jugoslaviji, a ovo je pisanje registrirala i vanjska štampa, poimence talijanski i njemački listovi. Rimski dopisnik »Politike« javio je svome listu ovu kraću vijest o dojmu tih članaka u Rimu.

Rim, 10. augusta. »Talijanski listovi — veli »Politika« — objavljuju izvode iz jugoslovenske štampe koja se bavi talijansko-jugoslavenskim odnosima. Naročita pažnja ukazuje se članku »Politike« u kome se prigovara izvesnoj štampi da netačnim vestima i informacijama pokušava da poremeti prijateljske odnose između Italije i Jugoslavije. Te vesti očigledno pokazuju da još uvek postoje strane akcije kojima je cilj da poremete mir na Balkanu i pomute odnose između Italije i Jugoslavije.

ODLIKOVANJE NJEMAČKIH I TALIJANSKIH NOVINARA

Nedavno su u Beogradu odlikovana četiri njemačka i tri talijanska novinara. To su Josef Hribovšek-Berg, novinski savjetnik njemačkog poslanstva u Beogradu, koji je odlikovan ordenom Bijeloga orla V. stepena; Dr. Walter Gruber, dopisnik DNB (njemačkog novinskog ureda), Otmar Merth, dopisnik »Münchner Neueste Nachrichten« i Ernest Ferdinand Gruber, dopisnik lista »Deutsche Allgemeine Zeitung« i »Kölnische Zeitung« koji su dobili orden Sv. Save III. reda.

Od talijanskih novinara odlikovani su Corrado Sofia, izjavitelj agencije Stefani i lista »Popolo d'Italia«, koji je dobio orden Bijeloga orla, V. stepen; Alfio Russo, dopisnik »Stampe«, orden Jugoslavenske krune III. reda, i Gino Tomaiuoli, dopisnik »Giornale d'Italia« i »Piccola« orden Sve. Save III. reda.

PRAVNA I UPRAVNA PREUREDITEV V GENERALNI GUBERNIJI POLJSKI.

Julijski zvezek mesečnika »Nation und Staat«, je objavio obširniji članek o novi pravni in upravni ureditvi poljskega ozemlja, ki je ostal pod nemško vladu. Poljska generalna gubernija je bila ustvarjena, kakor trdi ta vir, po želji, da bi se popolnoma ločil nemški narodni element od poljskega. Zato je Hitler določil naj bo to ozemlje namenjeno Poljakom.

Poljska generalna gubernija obsega 110.000 kvadratnih kilometrov in štiri najstare in pol milijona prebivalcev. Toda to niso samo Poljaki, temveč med njimi je okoli dva milijona Židov, razen tega pa so še Nemci, Ukrajinci in drugi. Gubernija se ne vključuje v nemško državno edinicu.

Nemci imajo na tem ozemlju svoja posebna sodišča in svoje posebno pravo, različno od poljskega. Prav tako se smejo nemški otroci vzgajati samo v nemških šolah. Poročilo pravi, da je poljsko šolstvo sedaj boljše nego leta 1930, in v dokaz tega navaja število poljskih šol v Varšavi. Omenjajo se pa seveda samo ljudske šole nekatere strokovne. češ da teh potrebuje poljsko prebivalstvo, medtem ko je bila prej tendenca pošiljati vse otroke v gimnazijo. Poljskih srednjih šol po tem članku v »Nation und Staat« očitno ni več.

Za žide, ki so ostali v guberniji, se je uvedel poseben red, ki jih loči od ostalega prebivalstva, zlasti nasproti nemškemu prebivalstvu.

Posebno važnost pripisujejo odredbam, ki jamčijo Nemcem izredno stališče v poljski guberniji. Oni imajo svoje posebne osebne izkaznice, različne od poljskih. Principielno važen utegne biti kriterij, po katerem se določa narodna pripadnost na Poljskem. Pripadnik nemškega naroda se smatra vsaka oseba, ki nima nemškega državljanstva, ako se priznava za člana nemškega naroda in potrjuje svoje priznanje s pokolenjem, jezikom, zadržanjem, vzgojo ali z drugim tehničnimi razlogi. Dopusča se tedaj neka mešanica objektivnih znakov.

Za varstvo političnih in socialnih pravic nemških rojakov v guberniji na podlagi nacionalsocialističnega svetovnega nazora« se je z odredbo od 19. aprila t. l. ustanovila »Skupnost nemških rojakov« (Volksdeutsche Gemeinschaft). Pogoji za sprejem v to skupnost je nemška izkaznica, vendar ne postane vsak imetelj te karte že avtomatično član skupnosti, temveč mora za sprejem šele zaprositi.

ITALIJANSKO-RUMUNSKO DRUŠTVO ZA ŽELEZNICE

Pod predsedništvom italijanskega senatorja Pietra Puricellija je bilo ustanovljeno italijansko-rumunsko društvo za gradnjo železnic in cest v Rumuniji. Društvo bo začelo takoj s cestnimi deli na trasi Aleksandrija-Krajova.

SMRT V AMERIKI

V Clevelandu je umrla v starosti 48 let Roža Fon, rojena v Drežnici pri Kobaridu. Umrla je 8. maja.

MANJINSKI PREGLED

Njemački i talijanski jezik na srednjim školama u Jugoslaviji

Izjava pomoćnika ministra prosvjete novinarima

Pomoćnik ministra prosvjete Boško Bogdanović dao je novinarima izjavu o stanovitim promjenama u učenju živih jezika u našim školama.

Obzirom na kulturne i ekonomske veze između naše zemlje i Njemačke ministar prosvjete odlučio je, da se te veze još i pojačaju

učenjem njemačkog jezika u većoj mjeri nego što je to bilo dosada našim školama.

Iz tih razloga učiti će se njemački jezik u klasičnim gimnazijama, realnim gimnazijama, realkama, učiteljskim i građanskim školama u onoj mjeri, u kojoj se dosada učio francuski jezik. Prema tome nastava njemačkog jezika uvela bi se u novoj školskoj godini u spomenutim školama od prvih razreda i provela bi se postepeno svake godine i kroz ostale razrede.

Isto tako obzirom na sve tjesnije privredne i kulturne veze naše zemlje i Italije

ministar prosvjete je odlučio, da se

talijanski jezik uvede kao obavezan predmet umjesto francuskog

i to za sada obzirom na nedovoljan broj nastavnika u po jednoj muškoj i ženskoj realnoj gimnaziji u Beogradu i Ljubljani, po jednoj u Mariboru, Celju, Novom Sadu, Kragujevcu, Skoplju, Sarajevu i Kotoru. Osim toga imajući u vidu veliku potrebu za znanjem talijanskog jezika, ministar je odlučio da se otvore tečajevi talijanskog jezika i u drugim gimnazijama, čiju bi organizaciju provela svaka banska uprava na svojem teritoriju.

DOJAM U ITALIJI

Talijanska štampa sa zadovoljstvom bilježi odluku ministra dra Korošca o uvadjanju talijanskog jezika mjesto francuskoga u srednjim školama u Jugoslaviji. Talijanski listovi ističu, da je vlada u tom pogledu činila pripreme prije stanovitog vremena, imajući u vidu tjesne političke, gospodarske i kulturne odnose između Jugoslavije i Italije.

STANOVIŠTE BANSKE VLASTI BANOVINE HRVATSKE

Povodom odluke ministra prosvjete dra Korošca o učenju njemačkog i talijanskog jezika u srednjim školama, Banska Vlast banovine Hrvatske donijet će sama za svoje područje potrebne odredbe. Zagrebački su dnevniči ovako formulirali njeno stanovište:

Banska vlast već prije ministarstva prosvjete pozabavila se pitanjem uvođenja njemačkog i talijanskog jezika na srednjim školama, čime se zapravo u banovini Hrvatskoj stvarno ne uvodi ništa novo, nego se samo vraća na stari sistem koji je i prije postojao u našim krajevima, gdje se, kako je poznato, kao glavni strani živi jezik na gimnazijama učio njemački, a u Dalmaciji talijanski jezik (s iznimkom velike gimnazije na Sušaku, na nautici u Bakru i na gimnaziji u Senju, gdje je njemački jezik bio obližan od I do VIII razreda).

Odjel Banske Vlasti za prosvjetu proučava reformu naših škola uopće prema idejama nauke braće Radića kao i prema životnim potrebama naših kra-

jeva, pa je u vezi s tim među ostalim predvidio i

uvodjenje njemačkog odnosno talijanskog jezika u banovinske srednje škole.

Banska vlast pokazala je uostalom i do sada puno razumijevanje za potrebe nastave, pa je zato i odobrila osnivanje odjela s njemačkim jezikom u pučkim školama u mjestima s njemačkim pučanstvom, stojeći pri tom na poznatom pedagoškom načelu, da djeca pokazuju najveći uspjeh u onim školama, u kojima se predaje na materinskom jeziku.

Banska vlast međutim nije stala na tome nego je pošla i dalje, pa zato proučava pitanje osnivanja jedne njemačke gimnazije u Zagrebu.

Kao što ne postoji zapreka za ostvarenje ove namisli, isto tako ne postoje nikakve smetnje da svoje škole ne bi dobile i druge narodnosti, pa se tako, na primjer, u Zagrebu osniva mađarska pučka škola koja će već jesenas početi s radom.

od 25.000 dinara. od banske uprave Dunaške banovine, kamo je selo pripadalo prije osnivanja Banovine Hrvatske 10.000 dinara a sada je ban Banovine Hrvatske odobrio pripomoć od 40.000 dinara te je tako materijalna strana za gradnju osigurana.

INTERNIRANI ITALIJANI U FRANCJI IZPUŠČENI

Izpušćeni su bili iz koncentracijskoga taborišća iz St. Cirpiana italijanski državljani. Ti su se u kneževini Monako udeležili zahvalne službe božje o prilici zmage italijanskoga oružja in zaradi svoje izpustitve iz ujetništva. Pri službi božji je bil navzoć tudi italijanski konzul in več članov za premirje. Po službi božji je skupina Francozov vznemirjala Italijane. Policija sploh ni posredovala. Šele potem, ko sta dva člana komisije za premirje skupaj z italijanskim konzulom izrazila svoje mnenje o demonstrantih, so Francozi prenehali vznemirjati Italijane. Pametnemu vedenju Italijanov je treba pripisati, da ni prišlo do medsebojnih spopadov pravi poročilo.

KULTURNA KRONIKA

»HRVATSKI DNEVNIK« O BIVSEM SLOVENSKOM KAZALIŠTU U TRSTU

»Hrvatski dnevnik« donio je prošlih dana u svojoj kulturnoj rubrici bilješku o slovenskom kazalištu u Trstu.

»Dne 13. srpnja o. g. navršilo je, — veli »Hrvatski dnevnik« — dvadeset godina, što je u Trstu izgorio Narodni dom gdje je davalo pretstave Slovensko narodno kazalište. Bila je to lijepa i prostrana palača sagrađena g. 1904. u najljepšem dijelu grada. Prvu kazališnu sezonu otvorio je glumac Anton Verovšek, koji je oko sebe okupio skupinu idealnih drugova, koji će kazališnom umjetnošću prosvjeđivati Slovence u Istri. Nakon Verovškova preuzela je vodstvo kazališta glumica Gusti Danilova-Cerar. Nju je naslijedio Leon Dragutinović, koji je pokušao i s operom. Tada je tršćansko slovensko kazalište pozivalo na gostovanje prvake hrvatske opere, a u dramskoj trupi bilo je svake sezone angažirano i dosta Hrvata. Na početku svjetskoga rata kazalište je prestalo raditi, a nastavlja sa radom istom pred samu propast monarhije. Tada ga je organizirao glumac Milan Skrbinišek, koji je veliki poštovalac umjetnosti Ivana Cankara, pa je izveo ciklus njegovih drama. Nakon Skrbiniškova odlaska preuzeo je upravu glumac Emil Kralj, ali upravo kada se pripremalo za rad u sezoni 1920-21. požar je uništio zgradu Narodnog doma.

HRVATSKA ŠTUDIJA O IGU GRUDNU

V 8. zvezku »Hrvatske revije« je objavljen znani hrvatski pesnik in pripovednik Ivo Kozarčanin literarno študiju »O poeziji Iga Grudna«. Pisec prikazuje Grudnov pesniški razvoj od erotične poezije, kakor se je zgostila v knjigi »Narcis«, preko »Primorskih pesmi« do »Dvanaiste ure«.

O tej zbirki Kozarčanin piše: »Dvanajsta ura« je »v najboljšem smislu besede poezija naših dni, ne glede na stare motive, ki se oglašajo v nji. Z njo je Gruden stopil v prve vrste sodobne slovenske lirike, ki je pri nas Hrvatih tako malo znana«.

Najmočnejša in najgloblja pesem v tej knjigi pa je po Kozarčaninovi sodbi »Balada naših dni«. V nji je Gruden najbolj polno izrazil sebe in z največjo groznotjo občutih strah in trepet intelektualca, pripadnika malega naroda v sodobni evropski blaznici in klavnici. »Celotna zbirka predstavlja določen, zaokrožen pogled na svet, obračun s časom, hrabro in pošteno analizo samega sebe.«

LEP KONCERT V METNEM ZAVETIŠČU V LJUBLJANI

Ljubljana, avgusta 1940 — Dne 11. t. m. je v mestnem zavetišču za onemogle v Japljevi ulici priredilo delavsko pevsko in podporno društvo »Tabor« poseben koncert. Lepa je bila ta gesta ki je izpričala velik socialni čut ki ga ima društvo. Koncerta so se udeležili zastopniki mestne občine in časnikari. Spored je obsegal narodne pesmi ki jih je zbor pod vodstvom dirigenta Gučka odpet tako, da je ganil poslušalce. Nobeno oko ni ostalo suho. To lepo dejanje »Tabora« ki se je spomnil siromašnih ljudi v mestnem zavetišču zasluži polno priznanje in pohvalo.

PRIZNANJE NAŠEM ROJAKU

Za dopisnega člana »Slavianskega združenja« v Sofiji je bil imenovan v priznanje prizadevanj za zblizanje Bolgarov in Jugoslovenov naš rojak in zunanje politični urednik ljubljanskega »Jutra« g. dr. Branko Vrčon.

PREKRŠILCI ODREDBA ZA ZATEMNITEV PRED SODIŠČEM.

Kakor smo že večkrat omenili, italijanske oblasti zelo strogo izvajajo ukrepe glede na zatamnitev naselišč. Posebno pa so te odredbe stroge v mestih. Tako so listi še večkrat prinesli se zname osebe, ki so bile kaznovane zaradi teh prestopkov. Sedaj je tržaški »Piccolo« prinesel seznam 49 oseb, ki so vse bile kaznovane vsaka na 300 lir denarne kazni.

PROIZVODNJA SLADKORJA V ITALIJI

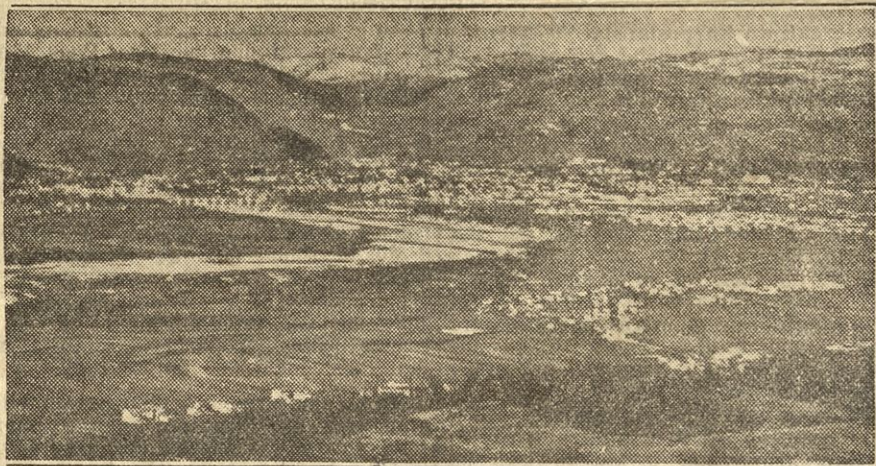
V kampanji 1940-41 so italijanske tovarne sladkorja obvezane proizvoditi iz sladkorne pese 4.450.00 stotov sladkorja. Iz ostalega bodo napravili alkohol.

ŠOFERJEV PADEK

Trst, avgusta 1940. — Pri nalaganju povištva na avto se je težje ponesrečil šofer Just Godina iz Komna, star 39 let. Zaradi prevlelike teže naloženega predmeta se je Godini spodrsnilo tako da je padel z avtomobila in se teško ranil. Ima pretresene možgane in številne rane na udih. Njegovo stanje je precej nevarno.

KAZNOVANI MLEKARJI

Trst, avgusta 1940 — Sodišče v Buzetu je kaznovalo mlekarje Pavletiča Antona, Ugrina Ivana, Kuesa Antona, Križmana Ivana in Ugrina Franca, ker so konec maja prodajali v Buzetu mleko pomešano z vodo. Njihovo krivdo je dognal kemijski laboratorij v Pulj. Kaznovani so bili z denarno kaznijo vsak po 130 lir.

GORICA

Primorac J. R. Bole

PISMO IZ PRAGA

Često susrećem majku J. R. Bolé-a. U koroti je, sva pogružena u se, u svoju bol. I taj bol je jedina utjeha. Čim spomene ime dragog pokojnika, zasjaju joj oči od neutažljivog nutarnjeg žara.

Da je bol utjeha? I te kako! Svaki pravi patnik ponosi se svojom patnjom kao bojovnik ožiljima rana.

Bol ove samohrane majke nuka me, da napišem nekoliko redaka o njezinom sinu. Po ocu je primorac, Riječanin, a po majci Čeh. Rodio se je u Pragu, ali svoje djetinjstvo i prvu mladost je proživio na Rijeci i Trstu. Taj garavi primorac bio je čovjek tisuću mogućnosti. Darovit, lijep, obrazovan, dobar, duhovit i vješt u svim vještinama. Jest, da svrši nauke, tehniku, bio je prisiljen, da se za neko vrijeme odmetne u pjevače. Pročuo se je kao operetni tenor. Pjevao je u praškom operetnom kazalištu i usto pisao novele, drame, komedije i feljtone. Doživio je nekoliko premijera u Pragu, Brnu, Olomucu i Moravskoj Ostravi. Dramaturg František Langer uvrstio je njegovu »Korablj« u repertoar praškog gradskog kazališta. Hvalio ga je, kovao u zvijezde, objavio je o njemu članak, i tim m uže baš više škodio, nego li koristio. Zavidni drugovi osujetili su mu siguran uspjeh. Oborili su se na njega i raznijeli ga na svoja oštra pera. Toj hajci se nije pridružio J. Vodak, naj-

ozbiljniji češki, kazališni kritik. Suiet »Korablj« Jokašafat« zanimljiv je. Na francuskoj trgovačkoj ladji, na kojoj su i kažnjenici, putuje lijepa i bogata djevojka. Vodja tih kažnjenika sprema bunu. Udar se izjalovi i on je osuđen na smrt.

Pojave, u kojima biju boj ljubav i mržnja, jedinstvene su zbog svoje dramatičnosti, snage i neodoljive strasti. I dialozi su mu snažni i dinamični, a lica živa.

Majka J. R. Bole-a mi je pričala, kako je autora duboko i teško ranila nepravda poznatog praškog kritika. Htio je, da se ubije, da ga nestane, kada su ljudi tako naopaki. I izvršio bi — veli — svoju nakanu, da nije bilo majčinih utješljivih riječi.

I da dade oduška svom jadu, napisao je vrlo značajnu novelu o G. Verdi-u. Nedavno je tu pripovijest objavilo »Češko Slovo« sa crtežima slikara K. Permana.

J. R. Bolé priča kako su godine 1847. Talijani oduševljeno primili prvu operu Verdia: »Oberto ili grof San Bonifaccio«. Milanska opera ne pamti takav trijumf. Ali nakon naglog uspona slijedio je nenadani pad. Intendant je sklopio ugovor u kojemu se je Verdi obvezao, da će za buduću sezonu napisati komičnu operu: »Lažni Stanislav«. Dao mu je predujam u zlatu.

Baš u to doba Verdieva mlada žena oboli od crnih ospica. I djeca mu oboliše od iste zaraze. Za nepuna dva mjeseca,

tri puta je Verdi gledao u otvoreni grob. Izgubio je ženu i dvoje djece i sam ostao u pustoj i prostranoj kući.

I da mjera bude potpuna, stižu mu pisma, opomene, u kojima ga zaklinje impresario da čim prije dovrši operu: »Lažni Stanislav«.

Opera buffa! Treba se smijati, stvarati okrilacene melodije, pune duhovitosti i lakoće. Komponira, niže notu za notom, kao da piše svoju smrtnu osudu. Svijestan je, da je opera loša, promašena, neuspjela, u svakom pogledu, ali u dobroti svog ožalošćenog srca nije izgubio nadu u ljudsko smilovanje i suosjećanje.

Verdi je mislio: »Možda će, kada čuju ove jadne melodije, osjetiti i moju bol, koja me je bacila u ponore potpune apatije i očaja. Kako da stvaram, kad nemam snage da dišem i živim. Možda će ipak razumjeti vrisak moje duše!«

Varao se je dobričina Verdi. Opera mu je propala. Ljudi su zviždali, smijali se i dobacivali mu poruge i psovke.

On je smrtonosno blijed sjedio u orkestru i nije odliozio Davila ga je crna kravata kao stegnuta omča osuđenika. Na što je čekao? Na čudo? Na jedan jedini glas, koji bi svojom čistoćom nadjačao stu tu vašarsku viku i doviknuo toj razularenoj rulji: ne gazite po mrtvome... Ali rulja je rulja. Ona je pred dvadesetak svoljeća na smrt osudila najvećeg pravdnika, pa kako će da se smiluje autoru, koji je sticanjem nesretnih prilika komponirao loše djelo...

Vratio se je kući sam. Svim se njegovim prijateljima i štovateljima izgubio trag. Ni jedan se nije našao, da mu kaže nekoliko riječi utjehe. Ostao je sam samcat sa svojim jadom, sumnjama i salomljenom vjerom u ljudsku pravdu, a što je još gore sa pritajenim prezirom prema sebi. Posumnjao je u svoj talenat i da je za nedugo nadjačao i tu sumnju i stvorio »Nabukodonozara«, nije puki slučaj, već dokaz više, da su veliki umjetnici nad sve ljudi neslomljive volje.

U najtragičnijem trenutku uskliknuo je kao i neusporedivi Beethoven: moraš! Eto, to je najiskrenija i najslabija ispovijest J. R. Bolé-a. Tudjim jadom je pokušavao utažiti vlastiti jad. I da sama sebe osokolj: »Snaga snažnih« nam priča, kako je nakon poraza Verdia čekala velika pobjeda. Slijedila je premijera Nabukodonozara u kojoj je po prvi put odjeknula pjesma Slobodi, zapravo himna tadašnje nesložne, neujedinjene, rastrojane Italije. I tako je Verdi uskrsnuo iz mrtvih.

Hoće li, naš zaboravljeni prerano smireni J. R. Bolé?

Hoće li nakon propasti smilovati mu se kob?

Hoće li tračak svjetlosti

da pane na njegov grob?

Ili će pusto busenje

i trava pokriti rov i

nestat će drago zječanje

kao što nestaje sjećanje

(Obzor)

Božo Lovrić